

FN-fakta FN:S FÄLTARBETE

Foto: FN/Albert González Farán

Sigit Jatmiko är en av 150 poliser från Indonesien som ingår i UNAMID, FN:s och Afrikanska Unionens gemensamma fredsstyrka i Darfur, Sudan. På bilden är han ute på morgonpatrullering i ett läger för internflyktingar i El Fasher och skojar med några barn.

Långsiktig kamp för en bättre värld

FN-systemet och dess många olika aktörer har huvudkontor i en rad städer, främst New York, Genève, Rom, Wien, Washington och Nairobi. Den verksamhet som organ, program, fonder och övriga FN-organisationer bedriver utanför huvudkontoren kan definieras som FN:s fältarbete. Den övervägande delen av fältarbetet äger rum i utvecklingsländer och länder som drabbats av krig och katastrofer. FN-organens uppdrag är att främja en långsiktig positiv utveckling, hjälpa akut utsatta människor och samtidigt fungera som bollplank och samarbetspartner till värdlandets regering. De driver på policyutvecklingen i olika nyckelfrågor och försöker underlätta beslut och finansiering av viktiga insatser.

FRED OCH SÄKERHET

I augusti 2012 pågick 16 fredsbevarande FN-operationer runt om i världen där totalt ca 118 000 personer från 120 länder tjänstgjorde. Av dessa var drygt 97 000 uniformerad personal (militär, polis och militärobservatörer) och resten civil personal. Operationerna verkade i följande länder och områden: Afghanistan, Cypern, Elfenbenskusten, Haiti, Kashmir, Demokratiska Republiken Kongo, Kosovo, Libanon, Liberia, Mellanöstern, Sudan, Sydsudan, Syrien, Västsahara och Östtimor.

Huvuduppdraget för de fredsbevarande operationerna och missionerna är att upprätthålla fred och säkerhet. Under senare år

har dock operationernas mandat breddats alltmer och det är vanligt att de även arbetar med stöd för politiska processer, reformering av rättssystem, utbildning av personal för polisstyrkor och rättsutövning, avvapning och integration av f.d soldater samt assistans vid flyktingars återvändande.

I länder där det finns fredsbevarande FN-operationer är generalsekreterarens särskilda representant (*Special Representative of the Secretary-General*) FN:s högsta chef på plats.

FN:s högkommissariat för flyktingar, UNHCR, är en annan FN-aktör som spelar en avgörande roll för miljon

människor i samband med krig och kriser. Dess expertis efterfrågas även vid naturkatastrofer. Organisationens uppdrag är att leda och samordna det internationella arbetet med att skydda och bistå flyktingar. Merparten av verksamheten, som är humanitär och icke-politisk, sker på fältet och handlar om att förse flyktingar med skydd, tält, mat, sjukvård och vatten. Internflyktingar och statslösa får också hjälp.

UNHCR arbetar för långvariga lösningar på flyktingsituationer: vidarebosättning, frivilligt återvändande och lokal integration. Organisationen är verksam i 125 länder och insatserna berör runt 35 miljoner människor.

Haitier köar i en fabrikslokal i huvudstaden Port-au-Prince för att få sin betalning efter att ha deltagit i ett "pengar-för-arbete"-projekt arrangerat av FN:s utvecklingsprogram UNDP. UNDP lanserade projektet efter den förödande jordbävningen i januari 2010 i syfte att röja upp på gatorna och samtidigt ge människor en möjlighet till försörjning.

Palestinska flyktingar i Jordanien, Libanon, Syrien och de ockuperade palestinska områdena assisteras sedan 1949 av UNRWA (*UN Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East*).

Andra FN-organ som har mycket betydande roller på fältet i samband med krig och katastrofer är t ex FN:s kontor för samordning av humanitära insatser (OCHA), Världslivsmedelsprogrammet WFP (*World Food Programme*), Världshälsoprogrammet WHO (*World Health Programme*) och barnfonden Unicef (se nedan).

UTVECKLING OCH FATTIGDOMSBEKÄMPNING

FN:s utvecklingsprogram UNDP finns på plats i 177 länder och har huvudansvaret för samordningen av FN:s utvecklingsarbete, t ex när det gäller millenniemålen. Andra huvudfrågor för organisationen är fattigdomsbekämpning, hållbar utveckling, demokratiutveckling, genderfrågor, insatser mot hiv/aids samt konfliktförebyggande och återuppbyggnad.

UNDP arbetar för att stärka ländernas egen förmåga att hantera kriser och utmaningar. Att stödja utvecklingen av fungerande och ansvarstagande institutioner är därför en prioriterad uppgift. Vidare har UNDP ett särskilt fokus på insatser i de minst utvecklade länderna (MUL).

I länder där det inte finns fredsbevarande missioner brukar UNDP ansvara för ledningen och samordningen av FN-systemets arbete. UNDP tillsätter en s k *Resident Coordinator* som är FN:s främsta representant på plats och har samma rang som utländska staters ambassadörer. Denne leder, i nära samarbete med värdlandets regering, FN:s landteam

bestående av de FN-organ som bedriver verksamhet i landet. Ofta har de olika FN-organen ett gemensamt kontor i huvudstaden. FN-organ som är representerade i de flesta utvecklingsländer är, förutom UNDP, livsmedels- och jordbruksorganisationen FAO, jordbruksutvecklingsfonden IFAD, världslivsmedelsprogrammet WFP, barnfonden Unicef, världshälsoorganisationen WHO, bostadsprogrammet UN-Habitat samt Världsbanken.

Bland de många uppgifter som ligger på UNDP:s bord ingår att administrera ett program som kallas *United Nations Volunteers, UNV*. För närvarande är över 7 000 FN-volontärer verksamma inom olika utvecklingsprojekt över hela världen. FN-volontärerna är högutbildade personer med specifik kompetens inom t ex näringsliv och finansfrågor, organisationsledning, vatten- och sanitetsfrågor, skogsbruk och naturresurshantering, informationsteknologi samt jordbruk och hälsa. Ofta arbetar FN-volontärerna inom statliga program där olika FN-organ – t ex UNDP, FAO eller WHO – står för teknisk expertis eller löpande övervakning.

Millenniemålen har under det senaste decenniet spelat en viktig roll för FN:s arbete med att bekämpa fattigdom och få igång en positiv utveckling. I många länder har det gjorts enorma insatser för att få fler barn till skolan, bekämpa sjukdomar och öka tillgången till rent vatten, för att nämna några av målen.

Millenniemålsprojektet visar hur ett beslut i FN:s generalförsamling kan slå igenom på de praktiska insatserna i fält och hur det kan få djupgående och långsiktig betydelse för hundratusentals miljoner människor.

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Högkommissariatet för mänskliga rättigheter i Genève (*Office of the High Commissioner for Human Rights, OHCHR*) är FN:s huvudkontor för mänskliga rättigheter (MR). Kontoret har under senare år ökat sin närvaro runt om i världen. På sin webbsida skriver man att satsningen på närvaro utanför huvudkontoret är en strategi som syftar till "att främja och skydda mänskliga rättigheter på landnivå, integrera ett MR-perspektiv i det arbete som görs av FN:s landteam samt bidra till att stärka nationella MR-institutioner och det civila samhället".

OHCHR:s landkontor övervakar MR-situationen i det aktuella landet samtidigt som det verkar för och stödjer olika mekanismer som främjar mänskliga rättigheter. 2011 hade OHCHR kontor i Bolivia, Colombia, Guatemala, Guinea, Kambodja, Kosovo, Mauretanien, Mexiko, Nepal, Kosovo (Serbien), Palestina, Togo och Uganda.

OHCHR arbetar även aktivt med att integrera ett MR-perspektiv i FN:s fredsbevarande operationer. Prioriterade frågor i det sammanhanget är att säkerställa rättvisa och rättssäkerhet i fredsprocesser, att förhindra MR-brott samt att stärka de nationella institutionerna för mänskliga rättigheter. 2011 hade OHCHR över 600 personer anställda vid 14 särskilda MR-enheter i de fredsbevarande operationerna.

MR-rådgivare (*human rights advisers*) är experter som kan placeras hos FN:s landteam i de fall FN-chefen på plats efterfrågar det. Deras roll är att analysera MR-situationen i landet, bistå landteamet i dess arbete med att stärka skyddet av mänskliga rättigheter samt även bistå landets regering och civila samhäl-

le i MR-frågor. 2011 hade OHCHR 16 MR-rådgivare utplacerade i olika länder.

OHCHR har även en enhet för snabb-uttryckningar (*rapid response unit*) som snabbt kan sända ut personal i samband med kriser eller då det finns behov av att skyndsamt utreda olika situationer. Sedan enheten inrättades 2006 har den agerat i närmare 20 fall.

Många av FN-familjens övriga olika organ, fonder och program har ett rättighetsperspektiv på sitt arbete och verkar på fältet i enlighet med detta. Som exempel kan nämnas FN:s befolkningsfond UNFPA som i hög utsträckning arbetar för kvinnors reproduktiva hälsa och rättigheter och barnfonden Unicef som verkar för barns rättigheter.

ANDRA MEDLEMMAR I FN-FAMILJEN

För många av FN:s organisationer är själva kärnan i uppdraget att bedriva fältarbete runt om i världen inom sitt specialområde. Här är ett par exempel, utöver de som beskrivits ovan, på FN-organ vars arbete i fält är mycket omfattande och har avgörande betydelse för många länder:

- *FN:s barnfond Unicef*

Unicef bedriver verksamhet till förmån för barn i ca 155 länder. De områden som berörs är t ex hälsa, näring, utbildning, miljö, vatten och sanitet samt skydd mot våld och exploatering. Låga kostnader och lokalt ägandeskap är ledstjärnor för organisationens fältarbete. Viktig finansiering kommer från insamling som genomförs av "nationalkommittéer" (*UNICEF National Committees*) i 36 industriländer, däribland Sverige.

- *Jordbruks- och livsmedelsprogrammet FAO*

FAO arbetar med att långsiktigt trygga livsmedelsförsörjningen i världen. Arbetet handlar till stor del om att förbättra levnadsförhållandena för landsbygdsbefolkningen i utvecklingsländer, där 70 procent av de fattiga och hungrande i världen fortfarande lever. Organisationen bidrar med kunskap och kunskapsöverföring om jordbruks-, skogsbruks- och fiskefrågor inom ramen för en hållbar utveckling. FAO bedriver fältverksamhet i 106 länder.

- *Världslivsmedelsprogrammet WFP*

WFP är FN:s organ för matbistånd och ansvarar för nödhjälpen i samband med hungerkatastrofer. Organisationen bedriver även mer långsiktig verksamhet och har t ex omfattande program för att ge skolbarn i fattiga länder näringsrik mat. Ett genomsnittligt år når WFP ut med livsmedel till över 90 miljoner människor i 73 länder. Omkring 15 000 personer arbetar för organisationen varav de flesta i avlägsna och svårtillgängliga områden där de fattiga och hungrande finns.

- *Världshälsoorganisationen WHO*

WHO:s mål är att alla människor ska uppnå högsta möjliga hälsoliv. Organisationen arbetar med bl a hälsoupplysning, vaccinationsprogram och familjeplanering och tillhandahåller läkemedel i utvecklingsländer. Särskild personal kan snabbt skickas ut för att stoppa epidemier eller hjälpa till vid katastrofer. Andra verkar i samarbete med olika regeringar för att stoppa sjukdomar som hiv/aids och malaria.

WHO har 147 landkontor och över 8 000 personer anställda.

SAMORDNING AV FN:S FÄLTARBETE

För att FN ska kunna bistå länder att få till stånd en socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbar utveckling och nå millenniemålen krävs det samordning och samarbete mellan alla inblandade FN-organ, och de är många. 1997 presenterade den dåvarande generalsekreteraren Kofi Annan förslaget att alla FN-organ som arbetar i ett land ska koordinera sitt arbete. En landsamordnare (*Resident Coordinator, se ovan*) skulle leda arbetet.

Några år senare vidareutvecklades dessa idéer i rapporten *Delivering as one*. Enligt rapporten bör FN:s arbete i ett land bygga på principerna "en ledare, en budget, ett program och ett kontor". Initiativet kallas "One UN" och åtta länder har sedan 2007 varit pilotländer för satsningen, nämligen Albanien, Kap Verde, Mocambique, Pakistan, Rwanda, Tanzania, Uruguay och Vietnam. Ytterligare ett 20-tal länder har därefter inlett processer i samma anda.

Med tanke på att det kan finnas mellan tio och 25 FN-organ i ett och samma land har "One UN" visat sig vara ganska svårt att genomföra i praktiken. Det gemensamma kontoret har varit den enklaste biten medan gemensam planering, genomförande och uppföljning varit en stor utmaning. Flera av de stora självständiga fackorganen, som t ex WHO, var till en början inte särskilt intresserade av samarbetet. De menade att de hade en så omfattande egen verksamhet att den inte kunde inordnas i detta nya initiativ. Fackorganen har egna styrelser, budgetar och medlemsstater, vilket gör samordningen ännu mer komplicerad.

En utvärdering av "One UN" inleddes 2011 och resultatet ska diskuteras i generalförsamlingen under hösten 2012.

SAMARBETE MED DET CIVILA SAMHÄLLET

I det direkta fältarbetet – då t ex barn ska vaccineras, kvinnor få förlossningshjälp och hivsmittade ges mediciner – samverkar ofta FN-organen med olika icke-statliga organisationer som är viktiga aktörer för att programmen ska kunna genomföras på bynivå. Icke-statliga organisationer är verksamma över hela bredden av FN-frågor, alltifrån fred och försoning till hiv/aidsprevention, jordbruksutveckling, biologisk mångfald, fattigdomsbekämpning, barns rättigheter, drogbehandling o s v. Dessa organisationer kan vara inhemska eller internationella och har många gånger lång erfarenhet och stora kun-

Foto: FN/ Stefan Winter

Ingjörer från FN:s mission i Sydsudan, UNMISS, arbetar med att jämna ut en väg i huvudstaden Juba.

skaper om lokalsamhället och de förutsättningar som råder. En del av FN-organens lokala arbete handlar om att kanalisera pengar till icke-statliga organisationer som genomför viktigt fältarbete.

FINANSIERINGEN AV FN:S ARBETE

FN:s medlemsländer ska bidra till organisationens reguljära budget och de fredsbevarande operationerna enligt en fastställd skala. Men många av länderna betalar inte sina obligatoriska avgifter ordenligt. I oktober 2011 var medlemsländerna t ex skyldiga de fredsbevarande operationerna svindlande 3,3 miljarder dollar, pengar som alltså saknades för att genom-

föra planerad verksamhet.

Den obligatoriska delen av FN:s budget täcker dessutom endast omkring en tredjedel av kostnaden för FN:s hela verksamhet. Resten måste lösas genom frivilliga bidrag från medlemsländer och från olika typer av insamlingsverksamhet som enskilda organ, program och även frivilligorganisationer bedriver. Det gäller inte minst finansieringen av det omfattande fältarbete som de olika aktörerna inom FN-systemet utför. Till den verksamhet som måste täckas helt av frivilliga bidrag från medlemsländerna hör t ex kostnaderna för FN:s utvecklingsprogram UNDP.

Att få in de pengar som behövs är ett ständigt och stort problem och FN är konstant underfinansierat. Den ekonomiska krisen under senare år har dessutom ytterligare förvärrat situationen.

I samband med katastrofsituationer, som hungerkrisen i Sahel-området söder om Saharaöknen, går berörda FN-organ ut med appeller där de begär extra anslag. Så har t ex WFP begärt 888 miljoner dollar för sina katastrofsatser i Sahel under 2012. I september hade organisationen fått in 533 miljoner dollar och saknade alltså medel till 40 procent av de planerade insatserna.

Det här kan DU göra!

FN-systemet finns på plats i så gott som alla världens hörn och arbetar oupphörligt med allt ifrån akuta insatser vid krig och katastrofer till långsiktig utveckling, fred och mänskliga rättigheter. Finansieringen av insatserna är dock ett ständigt problem och ofta

saknas medel för verksamhet som skulle behövas. Svenska FN-förbundet bedriver insamlingsverksamhet till förmån för FN:s fältarbete. Här är tre förslag på hur du via FN-förbundet kan bidra till livsviktiga insatser runt om i världen:

1

Röj-en-mina

Miljontals människor lever under ständigt hot från minor som ligger dolda i marken. 10 000 personer dödas eller lemlästas av minor varje år. 90 procent av offren är civila och nästan en tredjedel av dem är barn.

Svenska FN-förbundet samarbetar internationellt med FN-organ och nationella minröjningscentra för att stödja fältarbetet mot minor. Förbundets kampanj Röj-en-mina samlar in pengar till humanitär minröjning och hjälp till minoffer. För tillfället går de insamlade medlen till Kambodja. Samtidigt verkar kampanjen för att öka kunskapen om konsekvenserna av minor och andra explosiva lämningar, och för att skapa en global opinion i frågan.

GE ETT BIDRAG ELLER BLI MÅNADSGIVARE!

Sätt in ett bidrag direkt på pg 90 00 79-5 (ange "Röj-en-mina"). Alla bidrag är välkomna!

Du kan även bli månadsgivare. 50 kr i månaden under ett år motsvarar ungefär kostnaden för att hjälpa ett minskadat barn att lära sig gå igen. För 100 kr i månaden röjer du på ett år 120 kvadratmeter minerad mark. 200 kr i månaden räcker till att förse ett barn med en protes.

Läs mer och engagera dig på www.fn.se/rojenmina!

2

Skolmat blir kunskap

300 miljoner barn i världen lider av kronisk hunger. För dem som går i skolan gör bristen på näring och energi att orken saknas och inlärningen blir dålig. 72 miljoner barn, de flesta flickor, går inte i skolan överhuvudtaget.

FN:s livsmedelsprogram WFP bedriver sedan 60-talet verksamhet där barn i områden som präglas av hunger och fattigdom får ett mål mat gratis i skolan. Verksamheten har utvecklats genom åren och är mycket framgångsrik. Skolmaten gör att fler föräldrar skickar sina barn till skolan, att barnens inlärning och hälsa förbättras, att utbildningsnivån höjs och att andelen flickor som får utbildning ökar. På lång sikt är grundskoleutbildning för alla barn en avgörande investering för att förbättra länders ekonomi och skapa läskunniga, självfungerande och välmående samhällen.

GE ETT BIDRAG ELLER BLI MÅNADSGIVARE!

FN-förbundets kampanj Skolmat blir kunskap samlar in pengar till WFP:s skolmatprojekt i Afghanistan, D R Kongo, Etiopien, Kambodja och Nicaragua. Ett mål mat kostar bara två kronor. Ge din gåva via plusgiro 90 00 79-5 (ange "skolmat") eller bli månadsgivare.

Läs mer och engagera dig på www.fn.se/skolmat/

3

Flicka

I många länder utsätts flickor för en konsekvent diskriminering i förhållande till jämnåriga pojkar. Arbeta i hemmet, könsstympning, barnäktenskap och tidiga graviditeter är bara några av de företeelser som hotar flickors hälsa, skolgång och utveckling. Forskning visar också att diskriminering av flickor håller tillbaka hela samhällsutvecklingen – och vice versa: när flickor och kvinnor får tillgång till utbildning, information och andra rättigheter påverkas hela samhället i positiv riktning.

Svenska FN-förbundet har startat kampanjen Flicka för att belysa och öka kunskapen om flickors utsatta situation och samtidigt samla in pengar till utvalda fältprojekt. De insamlade medlen går dels till UNFPA, FN:s befolkningsfond, och dess arbete med reproduktiv hälsa och jämställdhet i Etiopien, D R Kongo, Kambodja och Afghanistan, och dels till Kongos FN-förbund och dess arbete med att utbilda flickor i mänskliga rättigheter, jämställdhet och demokrati.

GE ETT BIDRAG

Ge ett bidrag via plusgiro 90 00 79-5 (ange "flicka") eller bli månadsgivare till kampanjen!

Läs mer och engagera dig på www.fn.se/flicka/